D·N

Monarkin i funktion

I en parlamentarisk demokrati är det, såsom Karl Staaff skrev i sin stora bok om folkstyrelsen, i princip klart "att monarkens värv under normala förhållanden icke är eller kan vara annat än formellt och dekorativt". Men att fasthålla och genomgående tillämpa denna princip är inte lätt. Att kungen i Sverige i motsats till flertalet andra monarkier sitter som ordförande i konseljen är väl i detta sammanhang av mindre betydelse; konseljerna är närmast till för beslutens protokollering och är så pass kortvariga som fiktionen om deras konstitutionellt centrala innebörd tillåter. Viktigare är att hos oss en tradition, enligt vilken kungen skall eller i varje fall kan ta befattning med statsärendena genom enskilda föredragningar och andra överläggningar, upprätthållits även under parlamentarismen. På grund av den sociala särställning som monarken har följer härmed gärna ett verkligt inflytande i sekundära frågor, en tendens till hänsynstagande eller undfallenhet från ministrarnas och förvaltningsmännens sida. Hur det reella läget gestaltar sig har knappast berörts i memoarer från senare tid, men så mycket har blivit klarlagt att föreställningen om monarkens totala maktlöshet under parlamentarismen inte kan upprätthållas. Med all säkerhet är kungen i regel mera inflytelserik än en president under i övrigt lika författningspolitiska förhållanden; engelska och franska skildringar tyder på att även Georg V gjorde sig mera gällande än Loubet, Fallières och till och med Poincaré. För att inte systemet allvarligt skall rubbas fordras aktsamhet av kontrahenterna och vaksamhet inom opinionen; det är knappt mer än tio år sedan kungliga aktioner av stor räckvidd ägde rum, varvid regeringen stundom begagnade monarken som propagandamedel gentemot folket.

Men även om monarken blott verkar "formellt och dekorativt", har kungadömet, skriver Staaff, i praktiken "sina betänkliga sidor". Han nämner det monarkiska statsskickets dyrhet, dess tendens att "uppehålla och stödja" vissa personer och grupper, att kring sig samla en societet och därigenom motverka "den önskvärda utjämningen i yttre mening mellan samhällslagren". Härigenom "framkallas och odlas en servil uppfattning, stridande mot den mänskliga och personliga värdigheten". Man har inte sett några tecken, fortsätter Staaff, till ett reformerat kungadöme, "frigjort från hov och medeltidsaktiga ceremonier".

Nej, något tecken till förändring i den angivna riktningen har inte märkts. Snarare är det väl tvärtom; demokratiseringen av politiken har medfört att ramen för snobberi och servilitet vidgats och att den kungliga jakten efter en på dessa grundvalar stödd popularitet blivit hetsigare. Kritiken mot allt detta har slappats därför att alla partier blivit medansvariga; parlamentarismen har givit kryperiet ett bättre samvete. Man kan inte rimligen betrakta dessa historier blott som ett Skansen av föråldrade larvigheter, eftersom den praktiska betydelsen gång på gång gör sig påmind. Vi ser hur några av landets högsta ämbetsmän begår milt uttryckt ovärdiga handlingar för att försäkra sig om den kungliga nåden, att en stor del av pressen tiger eller förnekar i ödmjukhet och ängslan, att en i statlig regi ordnad insamling ger kungen rätt att ge dusörer åt hjälpsökande inom skilda områden och därigenom tvingar till personliga uppliker. Detta försiggår nära nog utan kritik; det som för några årtionden sedan skulle ha varit fantastiskt har blivit vardagligt, naturligt och respekterat.

Den svenska hovverksamheten lär höra till de mest komplicerade och lyxbetonade i världen. I våra monarkiska grannländer tar man allt detta enklare; det norska kungadömet är i sin frihet från konster och ceremonier kanske världens mest demokratiska. Ett försök att efterlikna denna ordning i stället för att tä a med den brittiska prakten skulle sannolikt i sin mån bidra att vädra ut servilitet och undersåtlighet. En sådan reform kan inte gärna avvisas med motiveringen att massan älskar skådespel; i stor utsträckning är det här fråga om teater utan åskådare.

En rationalisering och demokratisering av monarkin borde också medföra utrensning av en rad föråldrade vanor, institutioner och bestämmelser: ordförandeskapet i utrikesnämnden, de kungligas engagemang som reklamfigurer i allehanda sammanhang, ordensväsendet, förbudet mot giftermål med enskilda svenska personer, den till män begränsade tronföljden, förbudet mot furstligt innehav av statliga ämbeten. Självfallet borde det finnas lagliga möjligheter att pensionera monarker — såsom skett i Holland — och att hindra personer av kvalificerad olämplighet att bli kungar. Men sannolikt blir ingenting åtgjort förrän frågor av denna art aktualiseras på sådant sätt att en ändring är ofrånkomlig, varmed följer en risk för onödiga konflikter och krisbetonade lösningar.

Viktigast är emellertid att de personer och grupper som närmast är engagerade verkar i riktning mot minskad i stället för ökad konventionalism och narraktighet. För närvarande är pryderiet kring dessa ting så stort att slentrian och fördumning premieras. Vi har kommit långt från den av Staaff i slutet av kapitlet om republikfrågan uttalade förhoppningen: "Har den allmänna åskådningen i ett land kommit till klarhet därom, att monarkens värv under normala förhållanden icke är eller kan vara annat än formellt och dekorativt, att emellertid även de rent formella och dekorativa uppgifterna lika gott kunna skötas utan ett kungadöme, samt att detta kungadöme i varje fall har sina betänkliga sidor, då torde det väl kunna hända, att ett sådant land utan några brytningar alls i allra största lugn kunde övergå till republiken."

Herman Wouk
MYTERIET PÅ CAINE
En av århundradets största romansuccéer
24:50, inb. 30:—

Uppvisning i Berlin

Det var en ypperlig plan för Tysklands återförening som utrikesminister Eden lade fram på fredagen. Den uppfyllde alla krav på garantier för ett demokratiskt förfarande och var mönstergill i sin logiska uppbyggnad: först fria val, sedan sammankallande av nationalförsamling, så utarbetande av författning etc. Det är bara det att Sovjet under inga förhållanden kan tänkas gå med på en plan som skulle ge östtyskarna möjlighet att säga vad de anser om det kommunistiska förtrycket. Och det stannar inte vid Sovjetunionens motstånd mot själva planen; av referaten framgår att Eden egentligen inte ens skulle ha fått presentera sitt förslag om Molotov bestämt över förhandlingarnas gång. Betecknande är att Eden på vissa håll beröms inte så mycket för innehållet i sitt förslag som fastmer för sin skicklighet att kasta fram det. Det var — för att begagna en trivial bild, som emellertid ovillkorligen inställer sig — den omständigheten att den gamle ringräven Molotov i en match på procedurstadiet ett ögonblick sänkte sin gard som gjorde det möjligt för Eden att sätta in en överrumplande stöt i den tyska frågan; resultatet blev att fredagens rond enligt en enig expertis utföll till Västerns favör.

Det behöver knappast påpekas att ett meningsutbyte — om man alls skall tala om ett byte — av detta slag omöjligt kan bidra till att föra vederbörande frågor en tum närmare sin lösning. Diskussionen om dagordningen, om den ena punkten skall diskuteras före eller efter den andra, om man efter att ha uppnått preliminär enighet på punkt två skall återgå till punkt ett eller fortsätta till punkt tre — allt detta kan endast skapa en känsla av meningslöshet. Det är inte utan att tankarna går till det berömda balettnumret "Gröna bordet" med dess piruetterande figurer som tar ett steg framåt och ett tillbaka och uppför diverse invecklade turer runt bordet — för att till slut befinna sig vid utgångspunkten. Dock saknar numret i sin aktuella version varje elegans.

Samtidigt är det uppenbart att det hela tiden är västmakterna som önskar och Sovjetunionen som motsätter sig Tysklands återförening på rimliga villkor. Detta framgick senast av Edens förslag, och det har framgått otaliga gånger sedan 1945; det kan sägas att det ur flera synpunkter är värdefullt att det fastslås än en gång. När östtyska regeringen frenetiskt motsätter sig "utländsk inblandning", dvs. internationell kontroll av de val ur vilka en alltysk nationalförsamling skulle framgå, när Molotov kräver att den nuvarande östtyska regimen skall mottas av utrikesministrarna i Berlin som jämställda med ombuden för regeringen i Bonn, så visar det hur kommunisterna skyr tanken på fria val. Men för att den saken skall bli klar behöver det knappast arrangeras en utrikesministerkonferens.

Frågan blir också i vilken mån Västerns utrikesministrar kommer att lyckas inrikta diskussionen på det tyska problemet, enligt västmakternas tidigare noter konferensens enda väsentliga ämne. Molotov gjorde under de första konferensdagarna allt för att få debatten att röra sig kring andra saker, främst då en femmaktskonferens med det kommunistiska Kina. Detta föranledde utrikesminister Dulles att på torsdagen hålla ett slags straffttal över Kina och dess utrikesminister Chou En-lai, en rungande predikan som snarast verkade avsedd för en amerikansk veteranorganisation. Av de tre västmaktsministrarna tycks Dulles i betydligt högre grad än sina kolleger också ha hemmapubliken i tankarna. Den ryska uträkningen är givetvis att splittra västmakterna på frågan om en femmaktskonferens.

Intrycket efter den första veckan i Berlin blir att det i stor utsträckning varit fråga om en uppvisning, en demonstration av åsikter och motsättningar, däremot inte om några förhandlingar. I dagens läge tycks man få inskränka sig till att hoppas på att konferensen inte skall inverka ogynnsamt på den internationella utvecklingen, inte försämra utsikterna till en viss avspänning. På lördagskvällen rapporterades att dagen varit solig, det betyder närmast att konferensdeltagarna givit prov på vanlig hövlighet.

Inte mindre än 24 ungdomsorganisationer

har enats om att bland sina medlemmar verka för en förstärkning av systemet med frivilliga övervakare. De samarbetar med socialstyrelsen och fångvårdsstyrelsen, och man hyser goda förhoppningar att denna värvning, som vänder sig till ett urval av intresserade, praktiskt inriktade ungdomar, skall ge vackra resultat. Det behövs emellertid pengar för upplysningsarbetet — några liberala motionärer tycker att myndigheterna kunde få hela det belopp, 10.000 kr., som socialstyrelsen tänkt sig. De senaste årens modernisering av lagstiftningen med överföring av nästan alla lagöverträdare under 18 år från domstolar och fängelser till socialvård med effektivare eftervård ställer långt större anspråk på övervakarkåren. Det gäller inte minst den svåra tiden efter frigivningen, där hjälp av frivilliga krafter från skilda samhällsmiljöer är ovärderlig. Alla med erfarenheter på området torde vara beredda att intyga detta. Ett anslagstillägg med blygsamma 5.000 kr. kunde göra det lättare att komma genom portgången och till bättre före.

Bland nämndemännen, som har beröring med dessa problem, är det vidare en utbredd åsikt att övervakararvodena är alltför knappt tilltagna. Man har svårt att få det att gå ihop. Ofta kan övervakarna inte erbjuda den kontakt genom flera sammanträffanden och handräckning av olika slag som behövs. Även där borde riksdagen engagera sig för en bärkraftig lösning.

PRESSGRANNAR

Det har mätts med olika mått i Helander- och Lundquistaffärerna, närmast nu lönefrågorna i samband med underrättsdomarna, och Karlstads-Tidningen (fp) ger uttryck åt den indignation som detta på många håll utlöser:

Förklaringen till den skiljaktiga behandlingen av lönefrågorna är ju den, att en domare inte bara beträffande anställningen som sådan utan även ifråga om lönen i fall sådana som detta har en säkrare ställning än andra ämbetsmän. Detta sammanhänger givetvis med den särställning, som man ur rättssäkerhetssynpunkt av ålder garanterat domarämbetet. Inte desto mindre känns det på något sätt otillfredsställande för att inte säga kränkande, att lag och ordning skall vara så olika som i dessa båda nu aktuella fall.

Lundquist har dock med utstuderad sakkunskap och en förslagenhet som gränsar till det otroliga lurat av även fattiga människor vad som tillkommit dem. Han har därtill gjort det i skydd av sin auktoritet som domare... Slutsatsen av jämförelser mellan de olika målen måste bli, att det sätt att mäta med olika mått som samhället i dessa båda fall tillämpar är i hög grad otillfredsställande för rättskänslan.

En ändring till större likhet inför lagen yrkas därför, men skribenten är osäker på vad den bör gå ut på:

Närmast till hands ligger väl tanken att bådadera fallen skall rendera mistning av lön. Det är dock möjligt att en närmare undersökning skall leda till den slutsatsen, att större mildhet än så är påkallad i ett så humant samhälle som vårt. Sannolikt är dock den spontana reaktionen den, att det känns mer upprörande för rättskänslan, att rådman Lundquist efter dom skall sitta i orubbat bo med sin höga inkomst än att Helander förlorar sin.

Att biskop Helander blir avstängd och mister sin lön står säkert i full överensstämmelse med rättskänslan hos alla som i likhet med domstolen är övertygade om att han är skyldig till de anonyma breven, förklarar Nya Norrland (s) kategoriskt:

Hela brevaffären är emellertid i och för sig ett ganska oskyldigt brott... Långt ruskigare är de brott som rådman Lundquist är åtalad och dömd för. Där möter man den utstuderade bedrägligheten satt i system — en skamfläck på ett rättsväsende, som annars i allmänhet betraktas som ganska högtstående. Innan högre rättsinstans har fällt sin dom, kan rådmannen fortsätta att lyfta sin lön på cirka 2.000 kr. i månaden.

Kan då inte en sådan befattningshavare också avstängas från sin tjänst och på detta sätt hindras att få ut lönen? Många människor retas till ursinne över att skamlösheten åtnjuter en så hög placering i den statliga löneskalan.

En sådan avstängning är emellertid inte möjlig, fortsätter tidningen. Det finns inget stöd i lagen för en sådan åtgärd:

En domare kan inte avstängas, förrän han i laga ordning blivit fälld. Denna lag kan verka cynisk när dess tillämpning illustreras med ett fall som detta, men i själva verket är det dock en av hörnstenarna i vårt rättssystem, nämligen att domstolarna och domarna är oantastliga av den politiska makten och kan avsättas endast sedan de i laga ordning dömts av svensk domstol.

Även om en person av rådman Lundquists kaliber får möjlighet att dra nytta av denna lag, så är den dock i allmänhet ett skydd för rättsordningen.

Det borde vara möjligt att upprätthålla garantierna för domstolarnas oavhängighet utan att löneprivilegieringen för framtiden bevaras i så stötande former.

Det behövs inte mer än att en katt nyser i Lappmarken förrän ekot därav skall fortplanta sig till andra kammaren i ena eller andra formen, anmärker Skånska Dagbladet (bf), förgätande samma akustiska fenomen beträffande slättlandet i söder. Nå:

Nu senast har hr Jakobsson föreslagit att bestämmelsen att producentbidragen ej skall utgå till nytillträdande jordbrukare skall avskaffas för — Lappmarken. Motionen är dödsdömd men det lär inte hindra att den blir det stora slagnumret i valrörelsen i dessa norröna nejder. Hr Jakobsson är bergsäker på omval.

Oppositionen har visat större livaktighet under motionsskrivandet än under remissdebatten. Ingredienserna består huvudsakligen av två sorter: skattesänkningar och anslagshöjningar:

Det bör erkännas att oppositionen i år ransonerat de senare men i stället hällt i så mycket mera av de förra... Det kan inte vara riktigt att staten i nuvarande konjunkturläge betalar löpande utgifter med lån. Det är icke sund finanspolitik. En annan sak är att skattetrycket är hårt.

Höjningen av spritskatten har vållat starka meningsbrytningar. Man finner nu att ingen partimotion — frånsett kommunisterna — väckts i ämnet. Det betyder att partierna står splittrade. Skäl kan anföras både för och emot men den starkare höjningen av starkspriten är en riktig tankegång. Felet ligger i att den skulle haft en nykterhetspolitisk och inte en fiskalisk motivering.

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon 22 40 00
för rikssamtal: 22 40 30
Telegramadress: Dagsnyheter
Postgiro-nummer 1616 (för annonser) 1617 (för prenumeration)
Chefredaktör: Herbert Tingsten (Träffas säkrast kl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Kihlberg
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Hedman
Dagens Nyheters Aktiebolag: Verkst. direktör: Helge Hellborn
PRENUMERATIONSPRISER
A — Stockholmsupplagan

	Stor-Sthlms tidningsområde	Övriga landet
Månad .... kr.	6:50	6:—
Kvartal .... "	19:—	17:50
Halvår .... "	37:50	34:50
Helår .... "	75:—	69:—

ANNONSPRISLISTA daterad 1/1 1954 tillhandahålles på begäran.
Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1954.

Anmälningar i mängd mot falske pastorn

Den falske pastorn som i onsdags greps på ett kafé i Stockholm häktades på lördagen vid Stockholms rådhusrätt för en mängd bedrägerier och stölder. Utredningen är ännu långtifrån klar, men enligt vad som hittills kommit fram har "pastorn", en nära 60-år gammal trädgårdsarbetare, lyckats lura av eller stjäla pengar från pensionärer på en mängd platser i Mellansverige.

Det är framför allt pensionärshem som han sökt upp och där han lyckats lura av de gamla deras pengar. Han presenterade sig då som antingen pastor, diakon eller socialvårdare. Den häktade har under större delen av sitt liv suttit i fängelse eller på anstalt.

Utgången i kamrarna blir intressant men knappast oviss. Det finns omkring 150 organiserade nykterister i riksdagen. De tar säkerligen hem spelet med bred marginal.

Tidningen Arbetet (s) i Malmö har kommit till en annan slutsats och räknar med inknappning av den breda skattemarginalen.

Behandlingen av skolbiblioteken och folkskolebyggena är i Falu-Kurirens (fp) ögon skönhetsfläckar i kulturstaten:

En upprustning av skolbiblioteken är på många håll en av de mest angelägna pedagogiska reformerna. Detta gäller till icke ringa del om städerna men också och framför allt om landsbygden, som endast i undantagsfall kunnat uppvisa en tillfredsställande lösning av sin biblioteksfråga.

De dokumenterade byggnadsbehoven uppgår till omkring en miljard, alltså vida mer än det av överstyrelsen begärda beloppet. Genom att ecklesiastikministern endast ökar med en sjundedel av vad skolöverstyrelsen begärt, föreligger fara att lokalbristen permanentas.

Orientmattor

DENNA VECKA!

till ett värde av 800.000 kr. utförsäljes med 25%-40% prisnedsättning!

Nu kan Ni göra en lysande affär genom att köpa en av orientens underbara mattor i läckra färger och mönster på vår stora inventeringsrealisation. Priserna är förbluffande låga, trots att kvaliteterna genomgående är goda. Gör slag i saken, förverkliga Er gamla önskan att köpa en äkta matta — just nu kan Ni få den mycket billigare än Ni trott. Se prisexemplen och kom till oss och välj. Våra mattexperter kommer att ge Er alla de råd och upplysningar Ni kan önska.

Extra stora format

SERABEND	235×350	1.685:—
AFGHAN	245×360	1.745:—
LILIHAN	272×362	1.875:—
SERABEND	255×380	1.900:—
HAMADAN	275×357	1.950:—
MALAJIR	285×351	2.175:—
TÄBRIZ	290×390	2.400:—
SARUK	251×394	2.675:—
KIRMAN	278×371	2.950:—
KECHAN	267×365	3.175:—
DORUSH	333×536	4.100:—
HAMADAN	144×211	535:—
URGUB	165×260	575:—
KONIA	135×260	690:—
HERIS	178×244	690:—
BIDJAR	137×218	815:—
BACHTIARI	165×246	845:—
TÄBRIZ	157×234	875:—
AFGHAN	198×262	875:—
MERIWAN	205×246	895:—
LORE	162×282	915:—
BIRIDJEND	136×216	975:—
KUM	140×265	1.050:—
KIRMAN	185×269	1.650:—

Stora exotiska mattor

BACHTIARI	160×316	835:—
BACHTIARI	157×307	885:—
MERIWAN	293×282	965:—
BACHTIARI	147×295	985:—
LORE	151×313	985:—
HAMADAN	208×305	1.075:—
HERIS	219×321	1.165:—
BACHTIARI	220×305	1.235:—
HERIS	240×320	1.265:—
SERABEND	215×318	1.285:—
SERABEND	210×305	1.385:—
LORE	223×330	1.525:—
KAYSERI	200×300	1.575:—
TÄBRIZ	176×346	1.850:—
HAMADAN	196×340	1.850:—
Tschouschagan	215×315	1.975:—
KUM	211×324	1.985:—
TEHERAN	211×338	2.075:—

Utsökta medelstora mattor

ESKISHIR	112×205	295:—
MALAJIR	135×215	465:—
FERAGHAN	142×206	475:—
URGUB	145×210	475:—
BORJALOU	145×215	490:—
KARADJA	140×230	495:—
YAHYALI	130×210	515:—

Vackra mindre mattor

TACHPUNAR	130×165	285:—
AFSCHAR	122×165	315:—
AFSCHAR	137×165	325:—
KONIA	120×185	375:—
AFGHAN	135×173	375:—
AFSCHAR	127×190	395:—
DEUCHEME	135×160	395:—
SCHIRAZ	132×190	435:—
BIDJAR	119×170	435:—
AVANUS	125×180	445:—
DARGESIN	130×195	465:—
MELAS	135×200	465:—
HAMADAN	130×210	495:—
KARADJA	142×182	495:—
SARUK	135×210	560:—
AFGHAN	155×208	620:—
TÄBRIZ	150×193	790:—
KIRMAN	126×220	990:—

Resterande nedsatt lager av extra prima Wilton, Axminster och Sniljemattor slutsäljas denna vecka. Priserna radikalt nedsatta.

Underbara småmattor

YASTIK	53×100	65:—
HAMADAN	62×75	75:—
AFGHAN	76×109	130:—
HAMADAN	71×117	140:—
KARADJA	71×117	145:—
HERIS	79×122	145:—
BELUDJISTAN	76×140	155:—
HAMADAN	71×115	165:—
HERIS	84×135	165:—
BELUDJISTAN	91×140	170:—
MOSSUL	81×150	190:—
TÄBRIZ	81×137	195:—
KARADJA	84×135	195:—
KARADJA	97×145	195:—
TÄBRIZ	84×145	195:—
SERABEND	80×122	215:—
MOSSUL	105×205	255:—
YURUK	100×130	265:—
HAMADAN	114×150	280:—
SIVAS	105×165	285:—
HAMADAN	102×160	290:—
AFSCHAR	122×157	310:—
SERABEND	102×150	315:—
MADEN	110×210	365:—

Originella gallerimattor

HAMADAN	73×290	385:—
HAMADAN	74×294	445:—
HAMADAN	81×294	460:—
TÄBRIZ	79×277	485:—
BIDJAR	102×295	515:—
SAPH	80×235	515:—
KARADJA	81×317	525:—
SARAB	84×385	585:—
SAPH	94×315	615:—
SARAB	97×510	765:—
SILKE KAYSERI	80×225	845:—
HAMADAN	100×525	895:—

Endast prima kvaliteter

Sveriges största specialaffär för mattor

RINGSTRÖM & KHAN SVEAVÄGEN 32 (VID CENTRUM) — Tel. 23 11 55

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.